TOSÇELİK NİĞDE GÜNEŞ ENERJİSİ SANTRALİ PROJESİ

İnsan Hakları Etki Değerlendirmesi (İHED)

Ayrıntılı İçerik Özeti – Temel Bulgular, Metodoloji, Riskler ve Yönetim Önlemleri

1. İHED Kapsamı

• Niğde Güneş Enerjisi Santrali Projesi'nin, çalışanlar ve topluluk üyeleri de dâhil olmak üzere etkilenen paydaşlar üzerindeki potansiyel olumsuz insan hakları etkilerini değerlendirir.

• ÇSED Kapsam Belirleme aşamasında gerçekleştirilen Ön İHED çalışmasını temel alır ve belirlenen riskleri niteliği, ölçeği, gerçekleşme olasılığı ve önemi açısından daha ayrıntılı bir değerlendirmeye dönüştürür.

• Yaşam döngüsü perspektifini benimser: riskler Proje faaliyetleri, yükleniciler, alt yükleniciler, birincil tedarik zinciri ilişkileri ve etkilenen topluluklarla etkileşimler aracılığıyla ortaya çıkabilir.

• Önleme–azaltma–giderim yaklaşımını uygular; olumsuz etkileri önlemeyi, en aza indirmeyi ve ele almayı, aynı zamanda olumlu sonuçlara yönelik fırsatları belirlemeyi amaçlar.

• Genel temel sonuç: Çok yüksek gerçekleşme olasılığı ile kritik şiddeti bir arada taşıyan herhangi bir risk tespit edilmemiştir; risklerin çoğu düşük ila orta öncelik düzeyindedir; Toplumsal Cinsiyet Eşitliği ve CDŞ'nin Önlenmesi ile Göçmen İşçilerin Hakları ise yüksek öncelikli alanlardır.

İHED, yalnızca insan hakları konularının bir listesini sunmamakta; Proje faaliyetlerini ve hak sahiplerini belirli riskler, öncelik düzeyleri ve somut yönetim önlemleriyle ilişkilendirmektedir.

2. İHED amacı ve değerlendirme sürecinin gelişimi

Ön taramadan ayrıntılı insan hakları etki değerlendirmesine

ÇSED Kapsam Belirleme – Ön İHED

Kırılgan gruplara özel önem verilerek, Projeye özgü ve öne çıkan insan hakları risklerinin erken aşamada belirlenmesi. Gerçekleştirilen tarama, sonraki değerlendirmenin kapsamının ve odağının belirlenmesine temel oluşturmuştur.

ÇSED Aşaması – Detaylı İHED

Ön bulguları bir araya getirir ve riskleri niteliği, ölçeği, gerçekleşme olasılığı ve önemi açısından değerlendirir; uluslararası standartlar ve iyi uluslararası endüstri uygulamalarıyla uyumlu etki azaltma ve yönetim önlemlerini tanımlar.

Yaşam Döngüsü Yaklaşımı

Değerlendirme ayrıca, insan haklarını etkilemek amacıyla açıkça tasarlanmamış olmakla birlikte, çalışanlar, yerel topluluklar ve diğer paydaşlar üzerinde doğrudan veya dolaylı etkiler yaratabilecek faaliyetleri de dikkate almaktadır.

3. Uygulanabilir insan hakları ilkeleri

Kurumsal sorumluluk ve durum tespiti beklentilerini belirlemek için kullanılan çerçeveler

• İş Dünyası ve İnsan Haklarına İlişkin BM Rehber İlkeleri (UNGPs): İnsan haklarına saygı gösterme ve etkileri belirlemek, önlemek, azaltmak ve bunlara ilişkin hesap verebilirliği sağlamak amacıyla durum tespiti yürütme konusunda şirketlerin sorumluluğunu ortaya koymaktadır.

• Ekvator Prensipleri IV (EP4): Finansal kuruluşlar ve müşteriler, finanse edilen projelerdeki insan hakları risklerinin ele alınması konusunda ortak sorumluluk taşımaktadır.

• ILO sözleşmeleri ve temel ilkeleri: Özellikle işgücü ve çalışma koşullarına ilişkin risklerin değerlendirilmesinde kullanılmıştır.

• UNGP 11–15. İlkeler temel yaklaşımı ortaya koymaktadır: olumsuz etkilere neden olmaktan veya bunlara katkıda bulunmaktan kaçınmak; etkiler ortaya çıktığında bunları ele almak ve iş ilişkileri aracılığıyla doğrudan bağlantılı olunan etkileri önlemeye veya azaltmaya çalışmak.

• İnsan hakları etkilerinin sürekli olarak değerlendirilmesi, izlenmesi ve yönetilmesi vurgulanmakta; tek seferlik bir değerlendirme yaklaşımı yerine süreklilik arz eden bir süreç benimsenmektedir.

4. İHED rapor yapısı

Sunum, onaylanmış raporun mantığını takip etmektedir

01
Giriş

02
Projeye Genel Bakış

03
Bağlam ve İnsan Hakları Temel Durumu

04
Paydaş Katılımı

05
İnsan Hakları Değerlendirmesi

06
Sonuç

07
Kaynaklar

5. Proje geliştiricisi ve kurumsal bağlam

- TOSYALI Group, esas olarak çelik üretimi ve ilgili sektörlere odaklanan, Türkiye merkezli bir sanayi grubudur.
- Tosçelik Profil ve Sac Endüstrisi A.Ş., Niğde GES'in geliştirilmesinden sorumlu TOSYALI iştirakidir.
- Kurumsal bağlam önemlidir; çünkü İHED yalnızca Proje düzeyindeki riskleri değil, TOSYALI/Tosçelik'in bunları kontrol etmeyi amaçladığı politika ve yönetim sistemlerini de değerlendirmektedir.

6. TOSYALI/Tosçelik ÇSY ve insan hakları taahhütleri

Mevcut politikalar ve yönetim taahhütleri, azaltım çerçevesinin bir parçasını oluşturmaktadır

Politika / araç	İHED açısından önemi
Çevre Politikası	Kirliliğin önlenmesi; kaynak verimliliği; iklim eylemi; ekosistemlerin korunması; paydaş katılımı/ŞM; sürdürülebilir tedarik zinciri
ÇSY Politikası	Çevresel sürdürülebilirlik; sosyal sorumluluk; İSG; yönetişim ve etik
İSG Politikası	Sıfır kaza hedefi; eğitim; KKD; acil durumlara hazırlık; izleme; yüklenici uygunluğu
İnsan Hakları Politikası	UNGP/OECD/IFC/EP/Birleşmiş Milletler Küresel İlkeler Sözleşmesi ile uyum; ayrımcılık, zorla çalıştırma, çocuk işçiliği, taciz veya sömürüye izin verilmemesi; durum tespiti ve gizli ŞM
Sosyal Etki ve Kapsayıcılık	Toplulukların hakları; adil tazminat/geçim kaybı; kırılgan gruplar; toplumsal cinsiyet eşitliği; CDŞ'ye sıfır tolerans; bilgiye erişim
Tedarik Zinciri / Kodlar	Tedarikçi durum tespiti, işgücü standartları, çevresel uygunluk, yolsuzlukla mücadele; Kodlar yükleniciler/alt yükleniciler için de geçerlidir

02

PROJEYE GENEL BAKIŞ

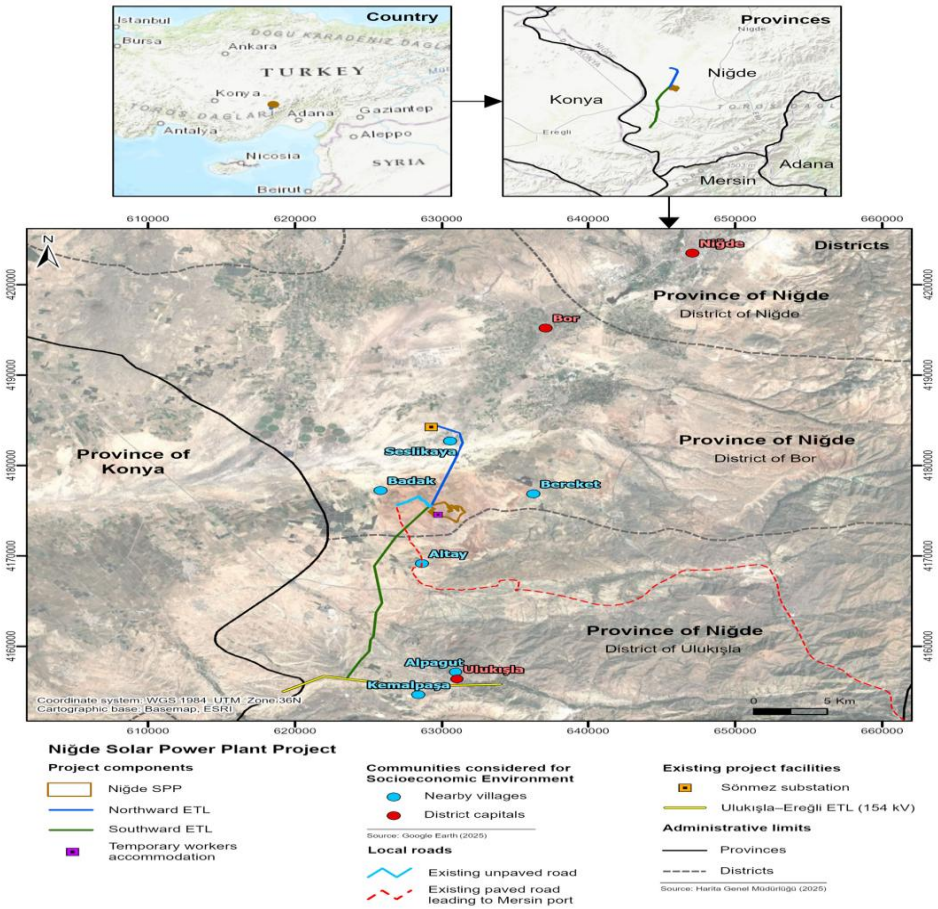
İnsan Hakları Risklerinin Ortaya Çıkışını Belirleyen Proje Özellikleri

TOSÇELİK Profil ve Sac

7. Projeye genel bakış – temel bileşenler

Ölçek ve fiziksel ayak izi, risk yollarının anlaşılması açısından önemlidir

- Niğde GES: yaklaşık 196 ha.
- 193.050 monokristal bifacial half-cut PV modülü (725 Wp).
- Her biri inverter, transformatör, RMU ve AG/OG sistemlerini içeren 27 konteyner tipi Güneş Enerjisi Santrali (SPS).
- Kurulu DC kapasitesi: yaklaşık 140 MWp; onaylı AC elektrik iletim kapasitesi: 100 MWe.
- Yaklaşık 1 ha büyüklüğünde saha içi 154 kV trafo merkezi.
- İki adet 154 kV ENH: kuzeye 10,48 km / 31 direk; güneye 20,77 km / 64 direk.

8. Birincil tedarik zinciri ve insan hakları arayüzü

İHED, uluslararası kaynaklardan temin edilen güneş enerjisi bileşenlerini ve bunlarla ilişkili durum tespiti gerekliliklerini belirlemektedir

Menşei	Malzeme / bileşen	Belirtilen miktar	Taşıma
Çin	Alüminyum çerçeveler	6,300 sets / 20,700 kg	Tren
Çin	EPE / EPA malzemeleri	31,623.9 m² each	Tren
Çin	Güneş ışığını yönlendiren film	77 m²	Gemi
Çin	Güneş hücreleri	13,200 kg + 12,559 N-type units	Tren / Havayolu
Malezya	Fotovoltaik cam	8,680 kg	Havayolu
Olası: Hindistan / Birleşik Krallık / İspanya	Güneş enerji santrali; kontrol sistemleri/SCADA; izleyiciler; kablolar; elektrikli bileşenler	Teyit edilecek	—

İnsan hakları açısından önemi

İHED, özellikle tedarik bölgelerinin zorla çalıştırma, çocuk işçiliği veya örgütlenme özgürlüğü açısından risk oluşturabileceği durumlarda, birincil tedarikçiler için daha güçlü insan hakları durum tespiti ve izlenebilirlik uygulanmasını önermektedir.

9. İnşaat işgücü

İşgücü ölçeği, işgücü haklarının yönetimi açısından önemli bir arayüz oluşturmaktadır

İnşaat dönemi
Yaklaşık 12 ay

İşgücü tahmini
İnşaat döneminde yaklaşık 300–400 işçi

İşletme aşaması
İHED, daha küçük bir işletme işgücü öngörmektedir; hak sahipleri tablosunda 25 işçi tahmin edilmektedir.

- Çalışanlar, doğrudan TOSÇELİK çalışanlarının yanı sıra yüklenici ve alt yüklenici çalışanlarını da kapsamaktadır.
- Potansiyel işgücü hakları maruziyeti; çalışma koşulları, alt yüklenici çalışanlarına farklı muamele, ayrımcılık, örgütlenme özgürlüğü ve toplu pazarlık konularını kapsamaktadır.
- Tedarik zinciri çalışanları, IFC PS2'nin gerektirdiği ölçüde ilgili kabul edilmekte ve tedarikçi/alt yüklenici kontrolleri aracılığıyla ele alınmaktadır.
- İşgücü girişi ve çevredeki topluluklarla etkileşim de topluluk düzeyinde insan hakları arayüzleri oluşturmaktadır.

03

BAĞLAM VE İNSAN HAKLARI TEMEL DURUMU

Proje özelindeki riskleri yorumlamak için kullanılan uluslararası ve ulusal bağlam

TOSÇELİK Profil ve Sac

10. Uluslararası kurumsal insan hakları çerçeveleri

Temel durum, iş dünyası ve insan haklarına ilişkin dört temel referans çerçevesini incelemektedir

Birleşmiş Milletler Küresel İlkeler Sözleşmesi

İnsan hakları, işgücü, çevre ve yolsuzlukla mücadele alanlarını kapsayan 10 temel ilke; kurumsal sorumluluk açısından bir referans çerçevesi sunmaktadır.

GRI (Global Raporlama Girişimi)

Sürdürülebilirlik raporlaması çerçevesi; açıklama ve hesap verebilirlik beklentilerinin bağlamsallaştırılmasında kullanılmaktadır.

OECD Rehber İlkeleri

Çok uluslu işletmeler için sorumlu iş yapış biçimi ve durum tespiti beklentilerini ortaya koymaktadır.

ISO 26000

İnsan hakları, işgücü uygulamaları, topluma katılım ve adil faaliyet uygulamaları dâhil olmak üzere sosyal sorumluluk konusunda rehberlik sunmaktadır.

11. Uluslararası insan hakları temel durumu

Küresel bulgular, Proje risklerinin yorumlandığı dış bağlamı oluşturmaktadır

- BM raporları, uluslararası hükümet raporları ve İnsan Hakları İzleme raporları, bağlamsal insan hakları bilgilerinin kaynakları olarak incelenmektedir.
- Temel durum; uluslararası düzeyde tanınan medeni ve siyasi hakların, ekonomik/sosyal/kültürel hakların, işgücü haklarının ve kırılgan grupların haklarının önemini ortaya koymaktadır.
- Değerlendirme, ülke düzeyindeki bağlamı tek başına bir Proje etkisi olarak ele almamakta; bunun yerine potansiyel maruziyeti ve kırılganlığı anlamak için bu bağlamı kullanmaktadır.
- Bu nedenle insan hakları durum tespiti, hem Projenin kendi faaliyetlerini hem de kırılganlığı artırabilecek veya koruma önlemlerinin etkinliğini etkileyebilecek daha geniş koşulları dikkate almaktadır.

12. Türkiye insan hakları temel durumu: yönetişim, sivil özgürlükler ve yoksulluk

İHED'de belirlenen temel bağlamsal faktörler

Yönetişim / kurumsal bağlam

İHED, Türkiye'nin insan haklarının korunmasına yönelik anayasal ve kurumsal çerçevesini kabul etmekte; aynı zamanda Proje ve paydaşları açısından önem taşıyan uygulama ve kurumsal bağlamı da dikkate almaktadır.

Sivil özgürlükler

İfade özgürlüğü, barışçıl toplanma ve örgütlenme özgürlükleri Türkiye'nin anayasal ve hukuki çerçevesi kapsamında tanınmakta ve korunmaktadır; İHED ayrıca paydaş katılımı ve katılımla ilgili daha geniş sosyal ve kurumsal bağlamı da dikkate almaktadır.

Sosyal koşullar / yoksulluk

Türkiye'nin; demografik ve işgücü piyasasına ilişkin özellikleri, bölgesel farklılıkları, istihdam eğilimleri ile göçmen ve mülteci topluluklarının entegrasyonuna ilişkin koşulları, Proje ve paydaşları açısından ilgili daha geniş bağlamın bir parçası olarak dikkate alınmaktadır.

Proje Açısından Önemi

Bu bağlamsal faktörler; kırılganlığın, işgücüne dâhil olmanın, bilgiye erişimin, katılımın ve etkilenen kişilerin giderim yollarına başvurma kapasitesinin değerlendirilmesinde önem taşımaktadır.

13. Uygulanabilir kanunlar, yönetmelikler ve standartlar

Ulusal mevzuat ve uluslararası standartlar değerlendirme ölçütünü oluşturmaktadır

• Türkiye'nin 1982 Anayasası, temel hak ve özgürlükleri güvence altına almakta; 90. madde, usulüne uygun olarak yürürlüğe konulmuş temel hak ve özgürlüklere ilişkin uluslararası andlaşmalara kanun hükmü kazandırmakta ve bunların kanunlarla çatışması halinde öncelikli uygulanmasını öngörmektedir.

• Proje açısından ilgili ulusal mevzuat; işgücü ve İSG gereklilikleri, eşitlik ve ayrımcılık yapmama, toplumsal cinsiyete dayalı şiddet, çocukların korunması, engelli hakları ve yabancıların/uluslararası koruma başvuru sahiplerinin korunmasına ilişkin düzenlemeleri kapsamaktadır.

• Türkiye, temel BM insan hakları sözleşmelerinin ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin tarafıdır ve bu sözleşmeler insan haklarının korunmasına yönelik yerleşik bir uluslararası çerçeve sunmaktadır.

• Proje düzeyindeki uluslararası referanslar, Ekvator Prensipleri IV, IFC Performans Standartları ve ilgili ILO sözleşmelerini kapsamaktadır.

• İHED, Türkiye'deki yasal gereklilikleri ilgili uluslararası insan hakları standartları ve UNGP'ler ile birlikte değerlendirmektedir.

04

PAYDAŞ KATILIMI

Paydaşların söyledikleri, endişelerin insan hakları meseleleri olarak nasıl çerçevelendirildiği ve giderimin nasıl sağlandığı

TOSÇELİK Profil ve Sac

14. Paydaş katılımı – yaklaşım ve amaç

Katılım, yinelemeli ve iki yönlü bir insan hakları durum tespiti girdisi olarak ele alınmaktadır

• Etkilenen topluluklar, bireyler ve diğer ilgili paydaşlarla düzenli ve anlamlı katılım, insan hakları etkilerinin belirlenmesi ve yönetilmesi açısından temel bir gereklilik olarak değerlendirilmektedir.

• PKP Kapsam Belirleme aşamasında geliştirilmiştir. Paydaşlar; Projeye olan ilgileri, potansiyel etkilenme/etkileme düzeyleri ve Proje konuları hakkında görüş sunabilme kapasiteleri temelinde belirlenmiştir.

• ESIA aşamasındaki katılım; yerel halkı, yerel temsilcileri, kamu kurumlarını, yakındaki işletmeleri ve kırılgan grupları/odak gruplarını kapsamıştır.

• Katılım; yaşam koşulları, geçim kaynakları, kaynaklara erişim, ayrımcılık yapmama, katılım ve şikâyet mekanizmalarına erişim konularını kapsamıştır.

• İHED, saha çalışmasının kendisinden kaynaklanan önemli bir insan hakları bulgusu bildirmemektedir; görüşülen kişilerin çoğunun ek bir yorumu veya belirli bir insan hakları endişesi bulunmamıştır. Bununla birlikte, tekrarlanan bazı beklentiler ve hassasiyetler belirlenmiştir.

15. Paydaşların endişeleri – yerel topluluklar ve temsilciler

Baskın mesaj, yerel faydaların sağlanması ve etkilerin kontrol altında tutulması koşuluyla olumlu destektir

Paydaş	Genel tutum	Temel beklentiler	Temel hassasiyetler
Yerel halk	Temiz enerji, yatırım ve ekonomik faydalara genel olarak olumlu	Yerel işler; genç istihdamı; yerel istihdam; köy faydaları	Tarım/otlatma alanları; hayvancılık; doğa; sıcaklık; çitlerle çevrili alanlara erişim
Yerel temsilciler	Farkındalık değişkenlik göstermektedir; bilgi çoğunlukla muhtarlar/ağızdan ağıza iletişim yoluyla edinilmektedir	İstihdam ve topluluk desteği	Tarımsal verimlilik ve arazi azalması; bilgiye eşitsiz erişim

İnsan hakları çerçevesi

İstihdam beklentileri → çalışma hakkı ve ayrımcılık yapmama. Arazi/tarım/hayvancılığa ilişkin endişeler → yeterli yaşam standardı, gıda, geçim kaynakları ve kaynaklara erişim. Bilgi eksiklikleri → bilgi edinme hakkı, anlamlı katılım ve etkin şikâyet mekanizmalarına erişim.

16. Paydaşların endişeleri – kurumlar, işletmeler ve kırılgan gruplar

Kırılganlık; geçim kaynakları, bilgiye erişim ve kapsayıcılıkla ilişkilidir

Grup	Katılım bulgusu	Beklenti	İnsan hakları açısından önemi
Kamu kurumları	Temiz enerji yatırımı genel olarak memnuniyetle karşılanmaktadır	Tarım/hayvancılık temel geçim kaynakları olmaya devam etmektedir	Kuraklık, su kıtlığı, verimlilikte azalma, gelir istikrarı
Yakındaki işletmeler	Benzer projelerle ilgili yerel deneyim	Eğitim/kapasite geliştirme, tek seferlik destekten daha sürdürülebilir görülmektedir	Yanlış bilgilendirme ve yerel desteğin sürdürülebilirliği
Kırılgan gruplar	Su, iklim ve coğrafya nedeniyle tarım/hayvancılık zorluklar içermektedir	Doğrudan yerel istihdam	Göçmenler daha düşük bilgiye erişim ve sosyal kapsayıcılık bildirmektedir; kadınlar/yaşlılar dikkat gerektirmektedir

Genel Öneri

Düzenli bilgilendirme ve açıklama faaliyetlerinin sürdürülmesi; erişilebilir geri bildirim ve şikâyet kanallarının korunması; yerel istihdama öncelik verilmesi; sürdürülebilir eğitim/destek sağlanması ve kırılgan grupların anlamlı katılımının güvence altına alınması.

17. Şikâyet Mekanizması (ŞM/ŞGM)

1

Erişilebilir kanallar

Yüz yüze, yerel makamlar ve iletişim noktaları; kültürel açıdan uygun erişim.

2

İnşaat öncesi uyarlama

Kapsamlı bir işgücü ve toplum Şikâyet Mekanizması, yerel koşullara uyarlanacak ve inşaat öncesinde duyurulacaktır.

3

Kapsayıcı iletişim

Topluluk toplantıları, yerel makamlar, afişler, broşürler, sosyal medya, SMS ve QR kodu; okuryazarlığı sınırlı kişiler için sözlü kanallar.

4

CDŞ / CSİ / CT kanalı

Ayrı kanal; gizli, mağdur/şiddetten kurtulan kişi odaklı ve güvenlik, seçimler, onur ve esenliğe odaklı.

5

Takip ve geri bildirim

Şikâyetler veri tabanına kaydedilir; yanıt süreleri açıklanır; kayıtlar/çözümler aylık olarak doğrulanır; PKP yaşayan bir doküman olarak güncellenir.

05

İNSAN HAKLARI DEĞERLENDİRMESİ

Hak sahipleri, metodoloji, kapsam dâhilindeki riskler, öncelik düzeyleri ve azaltım

18. Temel etkilenen hak sahipleri ve yükümlülük sahipleri

İHED, potansiyel olarak etkilenen kişiler ile hakları korumaktan/saygı göstermekten sorumlu olanları birbirinden ayırmaktadır

Grup	Kim	İnsan hakları arayüzü
Yerel topluluklar	Badak, Bereket, Seslikaya, Alpagut, Altay Kemalpaşa	Gürültü/toz, trafik, işgücü girişi ve diğer topluluk arayüzleri
Kırılgan gruplar	Kadınların hane reisi olduğu haneler, yaşlılar, engelli bireyler, göçmenler ve kültürel açıdan hassas gruplar	Kapsayıcılık, bilgiye erişim, ayrımcılık ve geçim kaynağı kırılganlığı
Arazi sahipleri/kullanıcıları	ENH güzergâhı boyunca tarım parselleri	Potansiyel ekonomik yer değiştirme, tazminat ve erişim
Proje çalışanları	Doğrudan çalışanlar, yüklenici, alt yüklenici ve ilgili tedarik zinciri çalışanları	Çalışma koşulları, ayrımcılık, İSG, örgütlenme özgürlüğü, ücretler/saatler
Yükümlülük sahipleri	Devlet yetkilileri+ TOSÇELİK/Proje ve ilgili yükleniciler/tedarik zinciri	Devletin koruma yükümlülükleri; şirketlerin haklara saygı gösterme ve giderim sağlama sorumluluğu

19. Risk ve etki değerlendirme metodolojisi

1. ADIM

Belirleme

Evrensel olarak kabul görmüş insan hakları standartlarının ve ÇSED saha çalışmaları sırasında paydaş/hak sahipleriyle gerçekleştirilen katılım çalışmalarının gözden geçirilmesi.

2. ADIM

Sınıflandırma

Hakların potansiyel olarak risk altında olup olmadığının veya ihlal edilip edilmediğinin belirlenmesi; ölçek, kapsam ve geri döndürülemezlik ile birlikte gerçekleşme olasılığı üzerinden şiddetin değerlendirilmesi.

3. ADIM

Önceliklendirme

Mevcut kontroller ve hak sahiplerinin kırılganlığı da dikkate alınarak şiddet ve gerçekleşme olasılığına göre önceliklendirme yapılması; şiddetli ve devam eden/gerçekleşmesi muhtemel etkilerin öncelikli olarak ele alınması.

Riskleri belirlemek, sınıflandırmak ve önceliklendirmek için birbirini izleyen üç adım uygulanmaktadır

Şiddet = ölçek + kapsam + geri döndürülemezlik | Gerçekleşme Olasılığı = olasılık

Kritik şiddet, ilave azaltım önlemlerini tetikler. Öncelik düzeyi daha düşük olsa dahi belirlenen tüm etkiler nihayetinde ele alınmalıdır.

20. İnsan hakları öncelik matrisi

Önce şiddet değerlendirilir; ardından gerçekleşme olasılığı genel önceliği belirler

	Olası değil	Olası	Çok olası
Düşük	Düşük	Düşük	Orta
Orta	Düşük	Orta	Yüksek
Yüksek	Orta	Yüksek	Kritik
Kritik	Yüksek	Kritik	Kritik

Önceliklendirme Mantığı

Şiddet; etkinin ciddiyetini, kapsamını ve giderilmesindeki güçlüğü yansıtmaktadır. Mevcut kontroller ve kırılganlık da önceliklendirmeyi şekillendirmektedir. Şiddetli ve devam eden/gerçekleşmesi muhtemel olarak değerlendirilen risklere öncelikli olarak müdahale edilmektedir.

Kaynak: İHED §5.2 ve Şekil 5.1, s.70–71

21. Potansiyel insan hakları riskleri – işgücü ve çalışma koşulları

Risk kaydı, hem doğrudan işgücü hem de tedarik zinciri arayüzlerini dikkate almaktadır

Risk alanı	Potansiyel maruziyet	Gerçekleşme Olasılığı / Şiddet	Öncelik
Çocuk işçiliği / modern kölelik	Yaşından küçüklerin çalıştırılması; zorla çalıştırma / borç esareti	Olası değil / Yüksek	Orta
Örgütlenme özgürlüğü	Sendikalaşma / toplu pazarlama önündeki pratik engeller	Olası / Orta	Orta
Ücretler ve çalışma saatleri	Aşırı fazla mesai; yetersiz ücretler	Olası / Orta	Orta
İş güvencesi / çalışma hakkı	Keyfi işten çıkarma; adil olmayan muamele	Olası değil / Orta	Düşük
Hak arama ve giderim yollarına erişim	Çalışanlar/topluluklar ŞM'yi anlamayabilir veya ŞM'ye güvenmeyebilir	Olası değil / Orta	Düşük

Yönetim yaklaşımı

İYP/ İİYP, resmî sözleşmeler, yaş doğrulaması, tedarikçi/alt yüklenici denetimleri, çalışma süresi kayıtları, sendika hakları, çalışan Şikâyet Mekanizması ve Tedarikçi Davranış Kuralları temel kontrol önlemleridir.

22. Potansiyel riskler – medeni, mülkiyet ve çevre hakları

Toplum/ENH arayüzünde çeşitli orta öncelikli riskler ortaya çıkmaktadır

Risk alanı	Potansiyel maruziyet	Gerçekleşme Olasılığı / Şiddet	Öncelik
Güvenlik / yaşam hakkı	Özel/kamu güvenliği tarafından aşırı güç kullanımı	Olası değil / Yüksek	Orta
Mülkiyet / kamulaştırma	ENH güzergâhı boyunca yetersiz tazminat	Olası değil / Yüksek	Orta
Hareket özgürlüğü	Araziye / inşaat alanlarına erişimin kısıtlanması	Olası / Orta	Orta
Toz ve gürültü	Toplulukları etkileyen inşaat kaynaklı emisyonlar	Olası / Orta	Orta
Su	Yerel su kaynakları üzerindeki baskı	Olası değil / Yüksek	Orta

Temel çıkarım

İHED, bu riskleri GYP, adil/şeffaf tazminat ve GKRP, TYP, ÇSYP toz/gürültü kontrolleri, su yönetimi ve erişilebilir paydaş iletişimi ile ilişkilendirmektedir.

23. Potansiyel riskler – kültür, kırılgan gruplar ve kapsayıcılık

En yüksek öncelikli riskler toplumsal cinsiyet ve göçmen işçilerle ilgili arayüzlerde yoğunlaşmaktadır

Risk alanı	Potansiyel maruziyet	Gerçekleşme Olasılığı / Şiddet	Öncelik
Kültürel miras	Arkeolojik/kültürel alanlara zarar	Olası değil / Yüksek	Orta
Sosyal uyum	İşgücü girişi ve topluluk gerilimleri	Olası değil / Orta	Düşük
Toplumsal cinsiyet eşitliği ve CDŞ	Cinsel taciz / ayrımcılık	Olası / Yüksek	YÜKSEK
Göçmen işçiler	Yetersiz barınma / eşit olmayan koşullar	Olası / Yüksek	YÜKSEK
Engelli hakları	İşe alımda/erişimde dışlanma	Olası / Orta	Orta

İki Yüksek önceliğin önemi

Her iki risk de olası ve yüksek şiddetli olarak değerlendirilmiştir. Bu nedenle İHED, güçlendirilmiş önleyici, gizli bildirim, kapsayıcılık ve izleme önlemleri çağrısında bulunmaktadır.

24. Kapsam dâhilindeki ve kapsam dışındaki insan hakları konuları

Yalnızca Proje bağlamıyla ilgili olduğu değerlendirilen haklar ayrıntılı etki değerlendirmesine dâhil edilmektedir

KAPSAM DÂHİLİ

Bu haklar ayrıntılı etki değerlendirmesine ve azaltım planlamasına dâhil edilmektedir.

- Çocuk işçilik
- Örgütlenme özgürlüğü
- Modern kölelik / zorla çalıştırma
- Etkin ŞM ve giderime erişim
- İş güvencesi / çalışma hakkı
- Ayrımcılık yapmama
- İSG / yaşam ve güvenlik hakkı
- Mülkiyet hakkı
- Hareket özgürlüğü
- Su hakkı
- Kültürel yaşam / miras
- Engelli hakları
- Azınlıklar / göçmenler
- Kadın hakları

KAPSAM DIŞI

Projenin özel bağlamı, tipolojisi, Etki Alanı (AoI) veya operasyonel özellikleri açısından önemli kabul edilmedikleri için kapsam dışında bırakılmıştır; gerekçeler İHED ile sunulmaktadır.

- Sosyal güvenlik
- İfade özgürlüğü (Proje düzeyinde)
- Mahremiyet
- Eğitim hakkı (bağımsız kategori)
- Sağlık hakkı (bağımsız kategori)
- Yerli Halkların hakları

25. Konsolide etki değerlendirmesi – risk kaydı

Ayrıntılı tablo; hakları, risk kaynağını, etkiyi, önceliği ve entegre edilmiş azaltım önlemlerini ilişkilendirmektedir

A. Tedarik zincirinde insan hakları durum tespiti

PV modülü, çelik ve elektrik bileşeni birincil tedarikçilerinin orantılı doğrulanması; belgelenmiş zorla çalıştırma, çocuk işçiliği veya örgütlenme özgürlüğü riskleri olan bölgelere öncelik verilmesi.

B. Resmî arazi hakkı bulunmayan kullanıcılar için geçim kaynaklarının yeniden tesis edilmesi

~196 ha GES alanındaki kayıt dışı otlatma kaybını resmen tanıyın; etkilenen kullanıcılara danışın; GKRP'yi inşaat öncesinde uygulayın; dönemsel otlatma erişimi taahhüdünü resmileştirin.

C. Göçmen/mülteci entegrasyonu

Gerektiğinde Arapça/Dari dil desteği içeren Kırılgan Gruplar protokolü; çok dilli toplum irtibatı; kapsayıcı yerel istihdam ve iş bilgilerinin muhtar ağları aracılığıyla duyurulması.

D. Proje planlarının toplumsal cinsiyete duyarlı tasarlanması

Gönüllü kadın işgücü hedefi, beceri/mentorluk desteği ve işçi mobilizasyonu öncesinde CDŞ/CSİ/CT mekanizmasında yalnız kadınlara yönelik bildirim kanalları.

25. Birleştirilmiş etki değerlendirmesi – risk kaydı

	Risk Alanı	Gerçekleşme Olasılığı	Şiddet	Öncelik
İşgücü ve Çalışma Koşulları	İş Güvencesi / Çalışma Hakkı / Ayrımcılık Yapmama Haksız işten çıkarmaya karşı koruma	Olası değil	Orta	Düşük
	Çocuk İşçiliği ve Modern Kölelik Riskleri	Olası değil	Yüksek	Orta
	Örgütlenme Özgürlüğü Sendika kurma ve sendikaya katılma hakkı	Olası	Orta	Orta
	Ücretler ve Çalışma Saatleri Adil ücret ve makul çalışma saatleri hakkı	Olası	Orta	Orta
	Şikâyet Mekanizmasına Erişim Etkin giderim hakkı	Olası değil	Orta	Düşük

	Risk Alanı	Gerçekleşme Olasılığı	Şiddet	Öncelik
Medeni ve Siyasi	Yaşam ve Güvenlik Hakkı Aşırı güç kullanımına karşı koruma	Olası değil	Yüksek	Orta
	Mülkiyet ve Güvenlik Hakkı Keyfi kamulaştırmaya karşı koruma	Olası değil	Yüksek	Orta
	Hareket Özgürlüğü Hareket özgürlüğü hakkı	Olası	Orta	Orta
Çevre	Sağlıklı Çevre Hakkı Çevre kirliliğine karşı korunma	Olası	Orta	Orta
	Su Hakkı Güvenli ve yeterli suya erişim	Olası değil	Yüksek	Orta

	Risk Alanı	Gerçekleşme Olasılığı	Şiddet	Öncelik
Ekonomik, Sosyal ve Kültürel	Sağlık Hakkı Ulaşılabilecek en yüksek fiziksel ve ruhsal sağlık standardı	Olası değil	Yüksek	Orta
	Kültürel Miras ve Arkeolojik ve kültürel alanların korunması	Olası değil	Yüksek	Orta
	Sosyal Uyum Yaşam kalitesi hakkı	Olası değil	Orta	Düşük
Toplumsal Cinsiyet ve Kırılgan Gruplar	Toplumsal Cinsiyet Eşitliği ve CDŞ'nin Önlenmesi Ayrımcılık ve tacize karşı koruma	Olası	Yüksek	YÜKSEK
	Göçmen İşçilerin Hakları Sömürüye karşı koruma	Olası	Yüksek	YÜKSEK
	Engelli Hakları İstihdama eşit erişim	Olası	Orta	Orta

26. Entegre edilmiş azaltım ve yönetim önlemleri

İHED, büyük ölçüde Proje yönetim sistemlerine entegre edilmiş önlemlere dayanmaktadır

Tedarikçi ve Alt Yüklenici Yönetimi

- Tedarikçi Davranış Kuralları'nın alt yükleniciler genelinde uygulanması ve izlenmesi
- İşgücüyle ilgili ihlaller için uygunluk doğrulaması, denetimler ve düzeltici faaliyetlerin yürütülmesi
- Malzemelerin kaynağının izlenmesi ve tedarik zincirindeki çalışma koşullarının değerlendirilmesi için daha güçlü durum tespiti

İşgücü Uygulamaları ve Şikâyet Mekanizması

- Çalışanların Şikâyet Mekanizması konusunda farkındalığının ve güveninin artırılması
- Gizliliğin güvence altına alınması ve GM'nin etkinliğinin ortaya konulması
- İşgücü gerekliliklerinin İYP ve yüklenici denetimi yoluyla uygulanması

Toplumla Etkileşim ve Güvenlik

- Kadınların, azınlıkların ve diğer kırılgan grupların endişelerini ele alan kapsamlı paydaş katılımı
- Kamu ve özel güvenlik personeline insan hakları eğitimi verilmesi
- Uygun güç kullanımı, raporlama ve ihlallerin önlenmesine ilişkin açık prosedürlerin oluşturulması

Toplumsal Cinsiyet Eşitliği, Kapsayıcılık ve Arazi Edinimi

- CDŞ ve ayrımcılığı önlemeye yönelik toplumsal cinsiyete duyarlı İK politikaları
- Engelli bireylerin ve yeterince temsil edilmeyen diğer grupların proaktif şekilde kapsanması
- ENH kaynaklı olası ekonomik yer değiştirme için adil tazminat ve geçim kaynaklarının yeniden tesis edilmesi
- Uluslararası standartlarla uyum

Temel Proje Yönetim Çerçeveleri

İYP | Tedarikçi Davranış Kuralları | Şikâyet Mekanizması | PKP | Güvenlik Yönetim Planı | ÇSYP | İSG sistemleri

27. İlave önerilen eylemler

İHED, ÇSED sosyoekonomik bulguları ve IFC PS boşluk analizi kapsamında yapılan çapraz değerlendirme sonucunda dört alan belirlenmiştir

A. Tedarik Zincirinde İnsan Hakları Durum Tespiti

- Fotovoltaik modüller, çelik ve elektrikli bileşenlerin birincil tedarikçileri için orantılı insan hakları doğrulaması yapılması
- Belgelenmiş zorla çalıştırma, çocuk işçiliği veya örgütlenme özgürlüğünün kısıtlanması risklerinin bulunduğu bölgelere öncelik verilmesi
- Tedarikçi Davranış Kuralları'na tarama sürecinin entegre edilmesi

B. Resmî Arazi Hakkı Bulunmayan Arazi Kullanıcıları İçin Geçim Kaynaklarının Yeniden Tesis Edilmesi

- Yaklaşık 196 ha'lık GES alanı içerisindeki gayriresmî otlatma haklarının kaybının tanınması ve ele alınması
- Badak ve Seslikaya'da tespit edilen Afganistan kökenli pastoral haneler de dâhil olmak üzere, resmî arazi hakkı bulunmayan kullanıcıların kapsama alınması
- Etkilenen gayriresmî kullanıcılarla birlikte LRF'nin geliştirilmesi ve inşaat öncesinde uygulanması
- Periyodik otlatma erişimine ilişkin taahhüdün resmîleştirilmesi ve LRP'ye dâhil edilmesi

C. Göçmen ve Mülteci Toplulukların Entegrasyonu

- Kırılgan Gruplara yönelik özel bir paydaş katılım protokolünün oluşturulması
- ŞM, istişare ve tazminat/GKRP süreçlerinde Arapça ve Dari dil desteği sağlanması
- Gerektiğinde çok dilli topluluk irtibat personeli görevlendirilmesi
- Ayrımcılık yapmadan yerel istihdam sağlanması ve iş ilanlarının muhtar ağları aracılığıyla duyurulması

D. Proje Yönetim Planlarının Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Tasarlanması

- İnşaat döneminde kadın işgücüne katılım için gönüllü bir hedef belirlenmesi
- Kadınların istihdamını desteklemek üzere mesleki beceri eğitimleri ve mentorluk sağlanması
- CDŞ/CSİ/CT mekanizması kapsamında yalnızca kadınlara yönelik bildirim kanallarının oluşturulması
- Bu kanalların işçilerin mobilizasyonundan önce işler hâle getirilmesi

06

SONUÇ

Onaylanmış İHED’in Proje'nin insan hakları risk profiline ilişkin nihai değerlendirmesi

28. Genel İHED sonucu

Risk profili yönetilebilir olmakla birlikte, iki alanda kontrollerin güçlendirilmesi gerekmektedir

Belirgin bir aşırı risk tespit edilmemiştir

Değerlendirilen risklerin hiçbirinde çok yüksek gerçekleşme olasılığı ile kritik şiddet birlikte bulunmamaktadır.

İki YÜKSEK öncelikli risk

Toplumsal Cinsiyet Eşitliği ve CDŞ'nin Önlenmesi; Göçmen İşçilerin Hakları — her iki risk de olası ve yüksek şiddetli olarak değerlendirilmiştir.

Risklerin çoğu DÜŞÜK–ORTA düzeydedir

Orta öncelikli konular arasında işgücü koşulları, güvenlik/güç kullanımı, kamulaştırma, hareket özgürlüğü, toz/gürültü, İSG, kültürel miras ve su yer almaktadır.

- Bu aşamada ayrı bir kapsamlı insan hakları durum tespiti zorunlu görülmemektedir; ancak yüksek öncelikli riskler için güçlendirilmiş yönetim önlemleri gerekmektedir.
- CDŞ Politikası'nın uygulanması, gizli bildirim mekanizmaları, göçmen işçiler için eşit standartlar, Türk iş mevzuatına uyum, GYP, ÇSYP, İSG sistemleri ve PKP, kalan risklerin yönetilebilir düzeyde tutulması açısından temel unsurlardır.
- Proje yaşam döngüsü boyunca sürekli izleme, etkin paydaş katılımı ve erişilebilir ve güvenilir bir Şikâyet Mekanizması, temel gereklilikler olarak belirlenmiştir.

29. ÇSED / ÇSYP uygulamasına aktarılacak temel bulgular

Bu bölüm, İHED'nın Proje yönetimi açısından operasyonel mesajını ortaya koymaktadır

Tedarikçi ve alt yüklenici yönetimi

Mevcut Davranış Kuralları ile bunların alt yükleniciler ve birincil tedarikçiler genelinde etkin şekilde uygulanması ve denetlenmesi arasındaki boşluğun kapatılması.

İşgücü uygulamaları

ŞM konusunda farkındalık ve güven oluşturulması; gizliliğin korunması ve şikâyetlerin etkin bir giderim mekanizmasına yol açtığının gösterilmesi.

Toplumla etkileşim

Katılım çalışmalarının kadınlara, azınlıklara, göçmenlere ve diğer kırılgan gruplara yönelik olarak sürdürülmesi; düzenli bilgilendirme ve açıklama faaliyetlerinin devam ettirilmesi.

Güvenlik

Kamu ve özel güvenlik personeline insan hakları ve uygun güç kullanımı konusunda eğitim verilmesi; olayların açık şekilde raporlanması ve soruşturulmasına ilişkin mekanizmaların oluşturulması.

Toplumsal cinsiyet ve kapsayıcılık

Toplumsal cinsiyete duyarlı İK politikalarının uygulanması; CDŞ'nin önlenmesi; engelli bireyler ve yeterince temsil edilmeyen diğer gruplar için eşit fırsatların sağlanması.

Arazi ve geçim kaynakları

ENH kaynaklı etkiler için adil tazminat ve geçim kaynaklarının yeniden tesis edilmesinin güvence altına alınması ve resmî arazi hakkı bulunmayan kullanıcıların uluslararası standartlar doğrultusunda ele alınması.

30. Nihai uygulama mesajı

İHED, bağımsız bir rapor olarak değil, yaşayan bir yönetim girdisi olarak ele alınmalıdır

- İHED bulguları ve kontrol önlemleri, ÇSED ve ÇSYP uygulama süreçlerine entegre edilmelidir.
- Yüksek öncelikli riskler; açık sorumluluklara, prosedürlere, eğitim, raporlama ve izleme gerekliliklerine dönüştürülmelidir.
- Sürekli paydaş katılımı sürdürülmeli ve ŞM'nin erişilebilir, güvenilir ve duyarlı olması sağlanmalıdır.
- Kadın çalışanlar, göçmen/mülteci grupları, resmî arazi hakkı bulunmayan kullanıcılar ve diğer kırılgan hak sahipleri, orantılı ve hedefe yönelik önlemlerle izlenmelidir.
- Bulgular, Proje yaşam döngüsü boyunca çalışanlar, yerel topluluklar, kamu kurumları ve kredi kuruluşlarıyla güvenin güçlendirilmesi amacıyla kullanılmalıdır.

Temel Mesaj

Belirlenen koruma önlemleri ve güçlendirilmiş yönetim tedbirlerinin etkin şekilde uygulanması ve izlenmesi hâlinde, Projenin insan hakları riskleri büyük ölçüde yönetilebilir olarak değerlendirilmektedir.

31. İHED'da kullanılan başlıca kaynaklar

Rapor, uluslararası, ulusal ve Projeye özgü kaynaklardan yararlanmaktadır

- İş Dünyası ve İnsan Haklarına İlişkin BM Rehber İlkeleri (UNGPs).
- Ekvator Prensipleri IV (EP4).
- IFC Çevresel ve Sosyal Sürdürülebilirlik Performans Standartları (2012).
- ILO Çalışma Yaşamında Temel İlkeler ve Haklar Bildirgesi ve ilgili ILO sözleşmeleri.
- Çok Uluslu İşletmeler için Sorumlu İş Yapış Biçimine İlişkin OECD Rehber İlkeleri (2023).
- ISO 26000 Sosyal Sorumluluk Rehberi; GRI raporlama çerçevesi; UN Global Compact (Birleşmiş Milletler Küresel İlkeler Sözleşmesi).
- Türkiye mevzuatı ve anayasal çerçevesi; ilgili uluslararası insan hakları sözleşmeleri.
- İHED'da atıfta bulunulan ülke/bağlam kaynakları; BM, Avrupa Komisyonu, Avrupa Konseyi, Human Rights Watch, Dünya Bankası, UNHCR ve AGİT/ODIHR dâhil.
- Projeye özgü ÇSED, PKP, yönetim planları, paydaş katılımı ve sosyoekonomik temel durum bilgileri.